

Kharkiv region. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series "Sociological studies of contemporary society: methodology, theory, methods"*, Vol. 39, pp. 194-201.

10. Svezhentseva Yu.A., Sobolev V.A., Rushchenko I.P., Didenko V.I. and Tonkov E.E. (2002). Confidence in the police and latent crime: the views of Ukrainian and Russian researchers. Kharkiv: Finart. 310 p. (Preface: Bandurka A.M.). [in Ukrainian]

11. Tilley N. (2010). Wither Problem-Oriented Policing. *Criminology & Public Policy*, 9 (1), pp. 183-195.

12. Weisburd D., Telep C., Hinkle J. and Eck J. (2010). Is Problem-Oriented Policing Effective in Reducing Crime and Disorder? *Criminology & Public Policy*, 9 (1), pp. 139-172.

Received 10.04.2019

УДК 351.851

І. В. БРИГАДИР,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри трудового та господарського права факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-3181-3410>;

І. В. ПАНОВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-4325-5428>

ГАРАНТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ЕТАПАХ ЇХ ПІДГОТОВКИ ТА ПОДАЛЬШОГО ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ

Розглянуто окремі проблеми гарантування діяльності поліцейського як при вирішенні окремих ситуативних завдань, так і при проходженні служби в цілому. Запропоновано шляхи підвищення рівня професійної підготовки та внутрішньої мотивації поліцейських до проходження служби в поліції.

Ключові слова: підготовка поліцейських, система освіти МВС України, підготовка кадрів, гарантії професійної діяльності поліцейських.

Гарантіям професійної діяльності поліцейських по суті присвячений увесь Закон України «Про Національну поліцію», а безпосередньо ст. 62, яка закріплює правові, організаційні, матеріальні та економічні гарантії професійності, незалежності і неупередженості діяльності як окремого поліцейського, так і всієї поліції в цілому. Значна кількість досліджень у сфері гарантування діяльності поліцейських в Україні присвячена вивченню правових або організаційних гарантій. Однак, крім них існують особистісні або соціо-психологічних гарантії.

Однак проведений аналіз законодавства України та практики його застосування щодо роботи поліції вказує на те, що гарантування діяльності окремого поліцейського є більше метою, а ніж станом. Зосереджувати увагу на детальному аналізі змісту ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію» вважаємо недоцільним в рамках цієї роботи. Вбачається за доцільне поглянути точки зору громадянина та безпосередньо поліцейського на окремі проблеми, які виникають безпосередньо в поліцейських та впливають на їх здатність якісно виконувати свої функції в окремо взятих ситуаціях. Умовно їх можна назвати «інтелектуальними» та «психологічними».

«Інтелектуальні» проблеми пов'язані із наявністю у поліцейського необхідних знань та його здатність їх застосувати для вирішення конкретної проблеми на практиці в умовах дефіциту часу та протидії інших учасників проблемної ситуації. Так, ст. 12 Закону України «Про Національну поліцію» фіксує принцип безперервності, на реалізацію якого кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Таким чином поліцейський має бути готовий будь-коли професійно захистити інтереси громадянина, а сам допуск поліцейського до служби передбачає його здатність на фаховому рівні здійснювати вказану роботу.

Однак саме професійність поліцейських викликає найбільше нарікань з боку громадян останнім часом. З розвитком інформаційних технологій та доступністю сучасної апаратури для відеофіксації, поодинокі факти некомпетентності поліцейських стають доступними для перегляду широким колом громадян нашої країни. Існує велика кількість Ютуб-каналів та ресурсів (з сотнями тисяч підписників та мільйонами переглядів), які спеціалізуються саме на зборі та демонстрації відеоматеріалів в яких в не найкращому світлі показана компетентність окремого поліцейського. Не поодинокими випадками є фіксація посилення поліцейського на неіснуючі законодавчі акти. Це призводить до поширення та вкорінення суспільної думки щодо низької кваліфікації та невисокого інтелектуального рівня всіх поліцейських в цілому.

Зарадити цьому, здавалось би, мала система професійної підготовки поліцейських. Однак, перманентне реформування органів поліції (міліції) призводить до постійного неузгодження планів підготовки майбутніх поліцейських до вимог керівництва та населення. При цьому вимоги керівництва до змісту та результату навчання інколи діаметрально протилежні до вимог суспільства, а інколи і представників державних органів.

У процесі реформування системи «поліцейської» освіти виказувалася позиція про доцільність відмови від отримання вищої юридичної освіти поліцейськими, а зосередження на юрисдикційній підготовці – по суті вмінню правильно заповнити бланки протоколів. Суспільство ж вимагає від поліцейського знання законодавства на рівні адвоката. Більше того, в разі виникнення конфліктних ситуацій, органи прокуратури до працівників поліції відносяться так, ніби ті мають вищу юридичну освіту і знають як діяти в будь-якій ситуації з посиланням на розгалужену систему чинного законодавства. В системі підготовки поліцейських з вищою юридичною освітою, теж не все так добре. Навчальні плани підготовки поліцейських все більше скорочуються в частині курсів які носять фахово-правовий характер, але на перший погляд не входять до компетенції поліцейського (курси цивільного, господарського, земельного права тощо). Перевага надається дисциплінам які вивчають регламентацію притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності. Однак, не існує поліцейських галузей права, а кримінальна та адміністративна відповідальність настає за порушення в різних галузях права. Виникає ситуація коли як притягнути до відповідальності поліцейський знає, а за що не знає. Адже, досить часто саме поліція є першим ешеленом захисту інтересів суспільства та держави від протиправних посягань.

Для ілюстрації наведемо такі приклади як все частіші випадки так званого рейдерського захоплення підприємств. Коли невстановлені особи захоплюють підприємство, при появі працівників поліції вказують на існування цивільно-правового спору щодо приналежності підприємства. Від слів «цивільно-правовий спір» поліція самоусувається від вступу в конфлікт та вказує на необхідність вирішення «спору» в суді. Абсурдність ситуації полягає в тому, що приналежність підприємства встановлюється запитом до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб підприємців, який можна зробити онлайн. Досить часто цього не робить, зрозуміло що при фахово спланованій операції по захопленню, відповідні записи в реєстрі будуть. Однак, фіксація цього, а потім головне притягнення всіх до відповідальності в разі незаконності такого захоплення – це головне завдання поліції, а для цього потрібні знання навіть в корпоративному праві. Тому немає поліцейських галузей права, які треба вчити майбутнім правоохоронцям, а є правопорядок в

країні який і охороняє та забезпечує поліція. Адже, підприємець який створив підприємство та робочі місця на ньому, розраховує на захист поліції. В разі бездіяльності поліцейських при захопленні підприємства та припиненню його діяльності авторитетність органів правопорядку в очах цілого регіону чи населеного пункту стрімко падає.

«Психологічними» проблемами в діяльності поліцейського є його внутрішня готовність до виконання своїх функцій та застосування наявних знань. В першу чергу, вагому проблему становить формування у людини бажання вступити на службу в поліцію та продовжувати її протягом тривалого часу. Не секрет, що при здійсненні профорієнтаційних заходів відповідні працівники доволі часто стикаються з гострим несприйняттям молоддю самої ідеї служби в поліції, а тому подальша робота з такою аудиторією приречена на провал. Окрім того, упродовж тривалого часу значною частиною молодих людей, які приходили на службу в поліцію (раніше в міліцію) були діти чинних працівників поліції. Це відбувалося завдяки в цілому позитивному відношенню поліцейських-батьків до своєї роботи та соціального статусу, який їм був притаманний. Сьогодні серед здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Право» за контрактною формою оплати чимало дітей, у яких батьки працюючі сьогодні поліцейські. І на питання, чому вони не йшли на навчання за державними замовленням (курсантами), часто можна почути відповідь, що батьки прямо заборонили служити в поліції.

Тому вбачається необхідним створення умов, за яких в суспільстві в цілому і у свідомості окремих громадян не буде формуватися різко негативне ставлення до служби. Для виявлення психологічних проблем в колективі серед працівників поліції постійно проводяться анкетування. Крім того, в рамках щорічного медичного огляду в обов'язковому порядку проводиться психологічне та психіатричне обстеження. Проте всі ці інструменти мало відповідають на питання щодо внутрішньої мотивації поліцейського до проходження служби. Більше того, ці дослідження та їх результати не мають жодного впливу на свідомість громадян, які ще не служать в поліції.

Серед чинників, які могли б якісно позитивно вплинути на внутрішню мотивацію громадян прийти на службу в поліцію та продовжувати її тривалий час, можна назвати наступні:

У першу чергу, запровадження правових наслідків за образу або неповагу до поліцейського, на зразок того, яка існує за неповагу до суду. «Стійке несприйняття образ поліцейського на свою адресу» не може діяти постійно, поліцейський теж людина і йому притаманні всі емоції звичайної здорової людини. Тому має бути передбачена відповідальність за образливу поведінку в адресу поліцейського, адже він є представником влади і, головне, представник найбільш наближений до суспільства і людей. Він не може діяти як звичайна людина – відповісти на образу адекватно. Людина, яка силою відповіла на образу може нести відповідальність за легкі тілесні ушкодження, і то за умови, що постраждалий, який ображав подасть відповідну заяву. Поліцейський за абсолютно ідентичних обставин буде нести відповідальність за перевищення влади. В ситуації, коли постійні образи поліцейського, які не знаходять покарання, породжують кілька негативних соціальних наслідків: зневагу до поліції в цілому; протиставлення поліцейських іншим громадянам; відтік з поліції поважаючих себе людей – найбільш цінних працівників у будь-якій структурі. Покарання за образу поліцейського мають бути прогресивні в залежності від кількості аналогічних порушень і носити особистий, а не грошовий характер. Адже існуючі штрафи за злісну непокору вимогам поліцейського «коштують» максимум 255 грн, інші стягнення не застосовуються. За умов значних заробітків на розміщення в мережі Інтернет компрометуючих роликів, такі витрати є не значними і тільки спонукають інших громадян до вчинення аналогічних дій.

Наступним, має стати перебудова роботи підрозділів громадських зв'язків та належна робота з популяризації служби. На сьогодні прес-служби поліції здебільшого надають стислу інформацію про надзвичайні події за участю поліцейських або про резонансні злочини. Практично відсутня активна, навіть за потреби агресивна, робота із захисту репутації поліції. За умов розвитку технологій поширення інформації та доступності відеотехніки, кожен

прорахунок в діяльності поліції виноситься на загальне. Більше того, існують цілі Ютуб-канали, які спеціалізуються на поширенні відеоматеріалів про недоліки в роботі поліцейських. Аудиторія таких каналів налічує мільйони осіб, а поширення матеріалів займає лічені дні. Однак, досить часто такі компрометуючі матеріали з'являються в результаті провокацій з боку учасників події, немало таких, коли за допомогою монтажу формується ролик з відривом від контексту або суті самої ситуації. Тому, доцільно надавати правову оцінку діям всіх учасників події, за якою «відзнято» ролик, якщо в діях поліцейського були порушення – їм необхідно надати оцінку без акцентування на цьому уваги. Водночас основну увагу приділити саме кваліфікації дій учасників чи «оператора». Адже непоодинокі випадки, коли поліцейський, який був учасником події, але при цьому в його діях немає ознак адміністративного або кримінально-караного діяння, вже потерпів негативні наслідки від своєї «популярності», він ще отримує публічного «негативного впливу» з боку керівництва або органу поліції. І, з усвідомленням «власної нікчемності», така особа приймає рішення про звільнення зі служби в поліції. Поліція має агресивно в рамках закону захищати власний імідж, адже на місці «зірки Ютуба» може бути кожен поліцейський. Водночас жорстко із оприлюдненням правових наслідків має коментуватися неправомірна поведінка інших учасників події. Якщо 255 грн штрафу за непокору (повагу до поліцейського) не зупинить потенційного порушника, то розміщення в коментарях до відповідного ролика посилання на інший матеріал про відпрацювання порушником покарання у вигляді громадський робіт з підмітання вулиць, зупинить тисячі.

Також, має бути напрацьована практика юридичного супроводження діяльності поліції в судах. Органи поліції мають в судовому порядку здійснювати захист ділової репутації поліції, а також честі та гідності поліцейського від неправомірних дій з боку інших громадян. Адже, захищаючи себе в суді поліцейський захищає імідж всієї поліції. Залишення особи на одинці з усіма проблемами пов'язаними із службою неодмінно призведе до прийняття єдиного правильного рішення – залишення служби, і головне не тільки ним. І, підрахувавши, вартість витрат тільки на навчання від звільнення одного кваліфікованого поліцейського буде значно перевищувати витрати на дуже дорогого адвоката для представництва інтересів поліції в суді.

І останнє, необхідне належне матеріальне стимулювання для проходження служби впродовж тривалого часу. Хоча грошове забезпечення носить матеріальний характер, однак воно має і внутрішньо особистісне стимулювання. Про що йде мова, грошове забезпечення крім забезпечення повсякденних потреб людини має встановлювати і певні перспективи для продовження служби. Зрозуміло, що заробітна плата в поліції має бути конкурентною на ринку праці. Але правило «за одного битого двох не битих дають» дуже актуальне для роботи поліції. Досвідчений працівник більше адаптований до служби, в більшій мірі готовий до нестандартних ситуацій, і, що головне для оперативних підрозділів, – має необхідні знання та зв'язки для ведення оперативної роботи. Ефективність роботи досвідченого оперативного працівника в рази перевищує роботу новонабраного поліцейського. Однак, останнім часом підвищення розміру грошового забезпечення поліцейського носить характер підвищення «окладу але зменшення надбавок». Це призводить до зменшення розриву в оплаті між молодими та досвідченими працівниками, і не спонукає до продовження служби за умови пропозиції іншої роботи поза межами поліції.

Підсумовуючи викладене, вбачається доцільним, по-перше, в системі вищої освіти МВС України відмовитися від підготовки «поліцейських юристів», які вміють працювати тільки з обмеженим набором нормативних приписів і не вміють кваліфікувати правопорушення та застосовувати законодавство у всій його розгалуженості. По-друге, на законодавчому рівні необхідно встановити відповідність вимог до поліцейського рівню його підготовки та компетенції. Адже рядовий склад поліції (патрульні підрозділи), який не має та не має мати вищої юридичної освіти не може відповідати за бездіяльність або некомпетентність в разі виникнення ситуації, діям в якій він не мав бути готовим. По-третє, подолати практику залишення поліцейського на одинці з проблемами які виникли у нього в

ході служби. Адже, загальне правило «роботодавець матеріально відповідає за дії працівника під час виконання трудових обов'язків» для поліції в повній мірі працює теж. І останнє, запроваджувати зміни в роботі апарату поліції в частині формування у поліцейських внутрішньої мотивації для проходження служби, що потребує розробки змін та доповнень до законодавства, якими б має створюватися високий імідж служби в поліції, а самі поліцейські мають відчувати певну власну «обраність» у службі в поліції, а не «приреченість».

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 146.

Надійшла до редколегії 06.04.2019

УДК [351.741:37](477+4-11)

В. І. ВАСИЛЬЄВА,

курсант факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

О. А. МОРГУНОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-2259-3620>

АНАЛІЗ ПРИНЦИПІВ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ УКРАЇНИ ТА КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Розглянуто принципи побудови системи підготовки кадрів для органів поліції в зарубіжних країнах. Проведено порівняльний аналіз підготовки в згаданих країнах і в Україні. Відзначено, що в Україні активно застосовується зарубіжний досвід підготовки поліцейських.

Ключові слова: *поліцейські, підготовка поліцейських, професійна підготовка, вимоги до кандидата, принципи підготовки, зарубіжний досвід.*

У процесі реформування системи МВС України застосовуються новації в різних напрямках діяльності поліції. У деяких випадках дуже широко використовується досвід різних країн, що, у свою чергу, обумовлює необхідність в порівняння. Отже, наша робота буде присвячена саме порівняльному аналізу підготовки поліцейських України й таких країн Східної Європи, як Польща, Франція та Німеччина, а також будуть висвітлені особливості підготовки в Канаді, США тощо.

Принципи побудови систем підготовки кадрів у розвинених демократичних країнах у своїй сутності відповідають їх типологічним особливостям, якими вбачаються:

– розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, незалежність їх одне від одного; це означає, що відповідної складності й структурованості набувають будова системи підготовки фахівців, орієнтованість їх не лише на загальні завдання правоохоронної діяльності, а передусім на специфіку конкретної роботи в конкретній поліцейській службі; у цьому випадку максимально скорочується період адаптації до професійної діяльності, вона досягає необхідної ефективності;

– соціальна спрямованість роботи поліції – навчання та професійна підготовка майбутнього співробітника орієнтуються на захист насамперед прав і свобод громадянина; глибоке розуміння того, що поліція зобов'язана надати допомогу кожному громадянину у будь-яких надзвичайних ситуаціях; до миттєвих і правильних дій у всіх цих випадках